

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ...	126
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІРТУАЛЬНІЙ РЕАЛЬНОСТІ	128
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ВИДИ КОДИФІКАЦІЙНИХ АКТІВ	131
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	134
<i>Лисенко Ангеліна Володимирівна</i> НАНОТЕХНОЛОГІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ	137
<i>Odarii Viktor Vitaliiiovych</i> GRAUNDS OF ENFORCEMENT ACTIVITIES	140
<i>Шенцева Ольга Петрівна</i> ДІАЛОГ ТА ЗІТКНЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙ В ІНДУСЬКОМУ ПРАВІ	143

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ЖІНОК НА ВАЖКИХ РОБОТАХ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ	146
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОПНИХ СУДІВ ЯК ФОРМИ НЕДЕРЖАВНИХ СУДІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО.	149
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ДИТИНА В ДЖЕРЕЛАХ ПРАВА ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО	151
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> ВПЛИВ ВІЗАНТІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЦЕРКОВНОГО ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСІ	155
<i>Любичанківський Ольгерд-Ілля Ілліч</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АВСТРІЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	158
<i>Саранчук Олександра Валеріївна</i> ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ВОЛОСНИХ СУДІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	160
<i>Artur Lis</i> KSIĘGA ELBLĄSKA JAKO ŹRÓDŁO POZNANIA ŚREDNIOWIECZNYCH ZWYCZAJÓW KARNYCH NA ZIEMIACH POLSKICH.	164
<i>Marzena Dyjakowska</i> PROCES MICHAŁA PIEKARSKIEGO PRZED SĄDEM SEJMOWYM W 1620 R.	167

СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

<i>Терлецький Дмитро Сергійович</i> ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ АКТАМИ, ЩО ВИЗНАНІ НЕКОНСТИТУЦІЙНИМИ	172
<i>Афанасєва Мар'яна Володимирівна</i> ПОВОЄННІ ВИБОРИ: ГОЛОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИБОРЦІВ ЗА КОРДОНОМ	175
<i>Mishina Natalia</i> LA RÉINTÉGRATION DES ENFANTS DÉPORTÉS LORS DES CONFLITS ARMÉS: UN NOUVEAU CHAMP D'ACTION POUR LES AUTORITÉS LOCALES ET RÉGIONALES.	178
<i>Бальцій Юрій Юрійович</i> МІСЦЕ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ЖИТЕЛІВ (ГРОМАДЯН ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ) В СИСТЕМІ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ МІСЦЕВОЇ (ЛОКАЛЬНОЇ) ДЕМОКРАТІЇ УКРАЇНИ	181

нів, інших актів або їхніх окремих положень. Інше, серед іншого, має означати заперечення найвищої юридичної сили та прямої дії норм Конституції України через уможливлення при здійсненні правосуддя порушення судами імперативних процесуальних положень, які забороняють застосування таких, що суперечать Конституції України, законів, інших актів або їхніх окремих положень.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України від 30.05.2001 № 7-рп/2001. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01/conv#Text> (дата звернення: 27.10.2024).
2. Терлецький Д. С. Відшкодування шкоди, завданої актами, що визнані неконституційними. *Застосування судами Конституції України: доктрина і практика*. Київ : ВАІТЕ, 2022. С. 338–344.
3. Рішення Конституційного Суду України від 07.10.2009 № 25-рп/2009. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v025p710-09/conv#Text> (дата звернення: 27.10.2024).

Ключові слова: неконституційність актів, право на відшкодування шкоди, право на судовий захист.

Keywords: unconstitutional acts, right to compensation for damages, right to judicial protection.

Афанасьєва Мар'яна Володимирівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного права, доктор юридичних наук, професор*

ПОВОЄННІ ВИБОРИ: ГОЛОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИБОРЦІВ ЗА КОРДОНОМ

З моменту повномасштабного вторгнення у 2022 році за кордон виїхали 7,5 мільйона українців, які й досі залишаються там [1]. Близько 2 мільйонів це діти віком до 18 років [2], а інші – це виборці. Ці мільйони голосів виборців за кордоном матимуть вирішальне значення для забезпечення того, щоб повоєнні вибори в Україні відображали справжнє волевиявлення громадян. Тому необхідно відшукати дієздатну модель проведення голосування за межами країни.

Серед варіантів, які дискутуються органами публічної влади, міжнародними організаціями та експертним середовищем, такі: відкриття кількох виборчих дільниць у посольствах та консульствах; організація дільниць за межами дипломатичних установ; дострокове голосування та запровадження дистанційного голосування (поштою або через Інтернет). Кожен з них потребує детального аналізу з урахуванням конституційно-правових, соціальних та економічних умов в Україні.

Вибори проводяться лише на території України, а за кордоном українська територія обмежується дипломатичними установами та консульствами. Відповідно, наразі виборчі дільниці можуть бути створені лише в межах зазначених установ. На парламентських виборах 2019 року за кордоном було створено 102 виборчі дільниці у 72 країнах світу. Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі в межах закордонного виборчого округу склала 32764, це при тому, що загальна кількість, внесених до списків виборців на закордонних виборчих дільницях була – 45680 виборців [3]. Очевидно, що з урахуванням значного збільшення виборців за кордоном, такої кількості створених виборчих дільниць буде критично не вистачати. Тому одним з варіантів розв'язання проблеми могло б стати відкриття додаткових виборчих дільниць при дипломатичних установах. Однак, це не допомагає у логістичних питаннях, оскільки географія розміщення виборчих дільниць, залишиться незмінною. Логістика виборів за кордоном є однією з ключових проблем, що впливає на явку виборців. Виборчі дільниці зазвичай відкриваються лише в столицях або найбільших містах, що ускладнює доступ для громадян, які проживають у віддалених регіонах. Довгі відстані, відсутність зручного транспортного сполучення та фінансові витрати на поїздку часто стають серйозними перешкодами для участі у голосуванні.

Варіантом, що розв'язує логістичне питання могла б стати організація дільниць в приміщеннях за межами дипломатичних установ, що потребує внесення змін до виборчого законодавства. Крім того, оскільки вибори проходитимуть за межами юрисдикції України та обслуговуватимуть велику кількість українських громадян, буде потрібна оперативна підтримка з боку урядів інших країн та міжнародних організацій.

Голосування може бути організоване на виборчих ділянках, встановлених у головних офісах або приміщеннях міжнародних або регіональних організацій, в місцях, спеціально створених або орендованих, таких як спортивні приміщення чи школи. Такі заходи, наприклад, застосовувалися під час постконфліктних переходів, коли міжнародне співтовариство відігравало ключову роль, наприклад, в Афганістані та Іраку в 2004 році або, як у Камбоджі, Еритреї, Східному Тиморі або Боснії та Герцеговині в 1990-х роках [4].

Ще один варіант, що дискутується для впровадження в Закордонному виборчому окрузі, це дострокове або багатоденне голосування. Це спеціальний спосіб голосування, який дозволяє виборцю особисто віддати свій бюлетень напередодні дня виборів на виборчій дільниці, у контрольованому середовищі. Це робиться з метою забезпечення реальної реалізації виборчих прав громадянами. Однак, голосування, що триває кілька днів, підвищує ризик фальсифікацій із виборчими скриньками.

За даними міжнародної організації International IDEA в Європі використання дострокового голосування серед 44 країн допускається в 14 (32%). В країнах Північної Європи: Данія, Естонія, Фінляндія, Латвія, Норвегія та Швеція дозво-

ляють дострокове голосування для всіх виборців, а не лише для окремих категорій [5].

Впровадження такого способу голосування на повоєнних виборах в Україні потребуватиме внесення до виборчого законодавства положень про запровадження дострокового способу голосування виборцями, які проживають або на день проведення голосування на виборах перебувають на відповідній території іноземної держави, при проведенні виборів, що проводяться після припинення або скасування режиму воєнного стану.

Голосування поштою та електронне голосування – це спеціальні дистанційні способи голосування, які дозволяють виборцям подати свій бюлетень поштою або через інтернет до виборчої комісії. Хоча зазначені способи голосування відрізняються доступністю голосування для великої кількості виборців без черг та незалежно від відстані, але основним недоліком цих варіантів є те, що вони проводяться у неконтрольованому середовищі, без присутності членів виборчих комісій, спостерігачів, кандидатів на виборні посади. Тобто при такому способі голосування неможливо виключити ймовірність встановлення або розголошення змісту волевиявлення конкретного виборця. Як слушно зазначає Голова Центральної виборчої комісії, «повоєнні вибори – це не місце для експериментів» [6].

Слід зазначити, що голосування поштою та електронне голосування ставить під сумнів дотримання не лише конституційного принципу таємності голосування, але і інших принципів виборчого права, зокрема:

- свободи волевиявлення виборців, оскільки не може бути гарантій, що виборець не зазнав впливу або залякування під час заповнення бюлетеня дистанційно, також є високий рівень «сімейного» голосування та інших форм контролю одним виборцем за волевиявленням іншого;
- особистого голосування, тому що високий рівень підтвердження особистості виборців, який забезпечується на виборчих дільницях, не може бути дотриманий при голосуванні дистанційно; відсутні гарантії, що саме виборець фактично заповнив бюлетень;
- чесність виборів, неможливо забезпечити безпеку виборчих бюлетенів за умови їх переміщення поштою; голосування поштою може розглядатися як більш схильне до скоєння протиправного впливу на результат волевиявлення.

Організація голосування українських громадян за кордоном у повоєнний період є складним завданням, що потребує комплексного підходу та врахування як правових, так і логістичних викликів. Зростання кількості виборців за межами України вимагає розширення їх доступу до виборчих дільниць. Успішна реалізація виборчих механізмів за кордоном потребує внесення змін до виборчого законодавства, посилення міжнародного співробітництва та створення ефективної системи нагляду, яка гарантуватиме чесність і легітимність виборів.

Список використаних джерел:

1. Пришляк Н. В. МЗС назвали кількість українців, які виїхали за кордон через війну. *УНІАН*. 20.12.2024. URL: <https://www.unian.ua/society/v-mzs-nazvali-kilkist-ukrajinciv-yaki-vijihali-za-kordon-cherez-viynu-12859074.html> (дата звернення: 19.03.2025).
2. Зараз у світі переміщено майже 37 мільйонів дітей – більше, ніж коли-небудь. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/copy-nearly-37-million-children-displaced-worldwide-highest-number-ever-recorded#:~:text=Кризи,%20як,%20наприклад,%20війна,стають%20верхівкою%20цього%20рекордного%20показника.> (дата звернення: 19.03.2025).
3. Протокол Центральної виборчої комісії про підсумки голосування у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі в межах закордонного виборчого округу з виборів народних депутатів України 21 липня 2019 року. *Офіційний сайт Центральної виборчої комісії*. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/protokol_zbvo_zvo_30072019.pdf (дата звернення: 19.03.2025).
4. Voting Procedures in Use for External Voting. ACE. The electoral knowledge network. URL: https://aceproject.org/ace-ar/topics/va/comparative-review/voting-procedures-in-use-for-external-voting/mobile_browsing/onePag (дата звернення: 19.03.2025).
5. Global Early Voting Data. *International IDEA*. URL: <https://www.idea.int/data-tools/data/special-voting-arrangements/early-voting> (дата звернення: 19.03.2025).
6. Романюк Р. Голова ЦБК Олег Діденко: Повоєнні вибори не місце для експериментів. *Українська правда*. 31.03.2025. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/03/31/7505271/> (дата звернення: 02.04.2025).

Ключові слова: вибори, виборчий процес, закордонне голосування, повоєнні вибори, дистанційне голосування.

Keywords: elections, electoral process, out-of-country voting, post-war elections, remote voting.

Mishina Natalia

Université nationale «Académie de droit d'Odessa»,

Professeur au Département de droit constitutionnel,

Docteur en droit, Professeur

LA RÉINTÉGRATION DES ENFANTS DÉPORTÉS LORS DES CONFLITS ARMÉS: UN NOUVEAU CHAMP D'ACTION POUR LES AUTORITÉS LOCALES ET RÉGIONALES

La déportation des enfants constitue l'un des crimes de guerre les plus graves et les plus sensibles. Si le droit international humanitaire insiste sur l'interdiction absolue de telles pratiques, les défis pratiques restent immenses, notamment en ce qui concerne le retour et la réintégration des enfants après leur expulsion.